

МЕХАНІЗМ ВИЗНАННЯ В УКРАЇНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРОРИСТИЧНОЮ

Мукоїда Р. В.

Тероризм на сьогодні є справжньою глобальною проблемою. Стаття присвячена аналізу механізму визнання організації терористичною і притягнення її до відповідальності в Україні. Автор порівняв позиції вітчизняних та зарубіжних дослідників з питань, що стосуються порядку визнання організації терористичною.

Ключові слова: протидія тероризму, терористична діяльність, визнання організації терористичною, антитерористична діяльність.

Тероризм сьогодні являється настоящою глобальною проблемою. Стаття посвячена аналізу механізму визнання організації терористичною і привертання її до відповідальності в Україні. Автор сравнил позиции отечественных и зарубежных исследователей по вопросам, касающимся порядка признания организации террористической.

Ключевые слова: противодействие терроризму, террористическая деятельность, признание организации террористической, антитеррористическая деятельность.

Terrorism today is a truly global problem. The paper analyzes the mechanism of recognition terrorist organization and bringing her to justice in Ukraine. The author compared the position of domestic and foreign researchers on issues relating to the recognition procedure terrorist organization.

Keywords: counter-terrorism, terrorist, terrorist organization recognition, anti-terrorist activities.

Чинним законодавством України, зокрема статтею 24 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [1], передбачені санкції щодо організації, яка відповідальна за вчинення терористичного акту й визнана за рішенням суду терористичною, а статтею 258-3 Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за створення терористичної групи чи терористичної організації.

Відсутність у національному законодавстві порядку визнання організації терористичною, зокрема визначення органу державної влади, до повноважень якого відноситиметься право звернення до суду, підсудність таких справ, можливої доказової бази, процедури розгляду судами тощо обмежує застосування наведених правових норм.

На існуванні окремих аспектів визнання організації терористичною і притягнення її до відповідальності наголошували у своїх наукових працях ряд учених, з яких можна виділити: В.Ф. Антипенка, М.І. Бажанова, О.В. Борисову, С.А. Буткевича, В.В. Витюка, В.П. Ємельянова, Д.М. Карпенка, С.А. Кузьміна, В.А. Ліпкана, С.А. Трофімова та ін. Проте процедурні питання цієї проблематики в Україні фактично не досліджувалися.

У рамках нашої публікації пропонується дослідити механізми визнання організації терористичною і притягнення її до відповідальності.

У світовій практиці для визнання організації терористичною використовуються переважно два шляхи: політичний і судовий. Політичний передбачає активну участь у такій процедурі відповідних органів державної влади. Як правило, це провідні політичні партії, уряд, парламент, глава держави тощо. У судовому механізмі провідну роль у визнанні організації терористичною відіграє суд. Політичний механізм є характерним, зокрема для США, Великобританії, Канади. Судовий активно застосовується на пострадянському просторі й у більшості соціалістичних країн, зокрема в Російській Федерації, Республіках Казахстан і Білорусь.

Треба погодитись із С.А. Трофімовим, який вважає, що з огляду на ментальні, культурні та інші ознаки українського суспільства, саме судовий механізм у більшому ступені є характерним для вітчизняної правової практики. В Україні процедура визнання організації терористичною знаходиться на стадії розвитку, проблемними залишаються питання щодо суб'єктів ініціювання такого механізму, судової інстанції й судового процесу, який застосовуватиметься в цьому випадку. Вітчизняний законодавець фактично обмежився прийняттям лише однієї статті, у рамках якої законодавець пропонує вирішувати справи щодо визнання організації терористичною й притягнення її до відповідальності, та й вона має більше матеріальний, аніж процедурний характер [2].

У 2003 році, коли в реальність тероризму в Україні ніхто особливо не вірив, в Україні, щоб не відставати від світової громадськості, було прийнято закон «Про боротьбу з тероризмом». Саме цей закон дає визначення того, що ж таке терористична організація - це стійке об'єднання трьох і більше осіб, яке створене з метою здійснення терористичної діяльності, у рамках якого здійснено розподіл функцій, встановлено певні правила поведінки, обов'язкові для цих осіб під час підготовки та проведення терористичних актів.

Більшість країн світу мають свої списки організацій, визнаних у цих державах терористичними. У США подібні списки терористичних організацій регулярно готують експерти держдепартаменту. Після цього Державний департамент оголошує заборону на діяльність цих організацій на території США. Громадянам США забороняється надавати фінансову і яку-небудь іншу допомогу цим організаціям. Заборонені контакти з членами терористичних угруповань, а самим членам заборонено в'їзд на територію США. Всі американські рахунки терористів повинні бути заарештовані. Список терористів оновлюється в США раз на два роки. В опублікованому списку на сьогодні значаться 42 організації, серед яких такі загальновідомі, як «Хамас», «Хезбола», «Аум Сінрікьо». На додаток до списку існує ще й список керівників терористичних організацій, яких ЦРУ дозволено ліквідувати, якщо їх захоплення є недоцільним, а число жертв серед мирного населення таким чином можна звести до мінімуму.

У Великобританії подібні списки готують співробітники Міністерства внутрішніх справ і передають на затвердження до парламенту країни. Зараз у Великобританії існує список із 40 міжнародних (іноземних) і 14 ірландських організацій. Британське антитерористичне

законодавство дозволяє переслідувати не тільки організації, що діють на території Великобританії, а й ті, які використовують її як свою базу. Тому до списку внесені найнесподіваніші терористичні організації - наприклад, «Тигри-звільнення Таміл Ілама» з острова Шрі-Ланка, організація «ЕТА» іспанських басків і «Курдська Робітнича партія».

Складанням списку організацій, що мають статус терористичних, у Канаді займається Генерал-губернатор, що враховує в даному питанні думки членів Таємної Ради та Міністра у справах громадської безпеки та надзвичайних ситуацій. Перебувати в цьому списку (на сьогодні це 36 організацій) - не означає бути екстремістом, але це передбачає постійний контроль з боку правоохоронних органів. У разі появи прямих доказів підтримки терористів організацією, що знаходиться під наглядом, її власність може піддатися арешту або конфіскації, а щодо самих членів цієї організації буде порушено кримінальну справу відповідно до Антитерористичного закону 2001 р.

Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ), учасниками якої є Вірменія, Білорусія, Казахстан, Киргизія, Росія, Таджикистан і Узбекистан, склала свій список терористичних організацій. У нього внесені понад 40 терористичних та екстремістських організацій, діяльність яких заборонена відповідно до національних законодавств держав-членів ОДКБ. Російська Федерація включила 32 організацій, зокрема 19 терористичних та 13 екстремістських, Казахстан і Узбекистан - 15 організацій, визнаних терористичними, Таджикистан - 12 терористичних організацій, Киргизія - 8 організацій, зокрема сім терористичних та одну екстремістську.

Свій список терористичних організацій має й ООН. Держави, на території яких діє терористична організація, мають право звернутися до Ради Безпеки ООН з проханням включити до списку таку організацію. Відповідно до міжнародних норм, рахунки і всі активи організацій, визнаних ООН терористичними, заморожуються, накладається повна заборона на контакти з їх лідерами а також вводиться ембарго на постачання їм будь-яких видів зброї.

Також США має список держав, які, згідно з офіційною позицією Державного департаменту США, надають підтримку актам міжнародного тероризму (англ. State Sponsors of Terrorism). Це так звані держави-спонсори тероризму [3].

Україна на цьому етапі стиснулася з самою крайньою формою терористичних організацій. Йдеться про контроль терористичної організації з боку держави агресора. У цьому разі країна не тільки підтримує міжнародні терористичні організації, а й здійснює контроль за їх діями. Терористичні організації використовуються державою як таємний засіб ведення війни.

Як правило, відносини між державами та терористичними організаціями є невидимими і їх важко довести. Можливо тому в списку США на сьогодні всього чотири держави-спонсори тероризму: Куба, Іран, Судан і Сирія. Раніше в цьому списку перебували ще й Ірак, Лівія, Корейська Народно-Демократична Республіка і Народна Демократична Республіка Ємен, але потім були виключені з нього з причини припинення підтримки терористів. Констатація неодноразової підтримки міжнародного тероризму тією чи іншою державою, тобто включення її в «список пособників тероризму», передбачає прийняття щодо неї санкцій з боку США [3].

Про необхідність визнання ЛНР і ДНР терористич-

ними організаціями в Україні говорять давно. Ще в травні минулого року ГПУ «присвоїла» цим організаціям статус терористичних. 14 січня 2015 року парламент України звернувся до країн ЄС, Європарламенту, ПАРЄ, США, Канади, Австралії та Японії з проханням визнати ДНР і ЛНР терористичними організаціями. Формальний привід - події на блокпосту неподалік міста Волноваха, коли в результаті обстрілу бойовиків загинуло 13 мирних жителів. Відповіддю Європарламенту стала резолюція, в якій він обмежився формулюванням про «застосування терористичних методів діяльності».

Якщо ж ЄС офіційно визнає ДНР і ЛНР терористичними організаціями, Росії загрожує статус «держави-спонсора тероризму». Але Захід зовсім не зацікавлений в тому, аби ставити таку велику ядерну державу як Росія в один ряд із Кубою, Суданом, Іраном та Сирією.

Процес міжнародного визнання ЄС ДНР і ЛНР терористичними організаціями має розпочати сама Україна. Це питання також повинно бути поставлене в рамки загального міжнародного права і системи. Саме тому необхідно насамперед ужити відповідних кроків українською стороною на офіційному рівні, а вже потім воно може бути виведене на міжнародну арену.

Без належної уваги досі залишалось і відповідне законодавство. Так, ні в Законі України «Про боротьбу з тероризмом», ні в статті 258-3 Кримінального кодексу України (щодо притягнення до відповідальності за створення терористичної групи чи терористичної організації) не прописано порядок визнання організації терористичною.

27 січня 2015 року парламент прийняв у першому читанні проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо визнання організацій терористичними». Згідно з ним визнавати організацію терористичними має Вищий адміністративний суд України. Водночас законопроект містить норму, згідно з якою, «... якщо терористична діяльність організації призвела до виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, така організація може бути визнана терористичною рішенням Ради національної безпеки і оборони України (РНБОУ)». Отже, РНБОУ може приймати рішення, які цим самим законопроектом передаються в компетенцію судової гілки влади. У світі існує багато різних процедур визнання терористичних структур, однак в жодній з них не передбачено підміну функцій одного органу державної влади іншим. Тому доцільніше прописати в законі лише окремі ситуації, за яких РНБОУ могла би визначати організацію терористичною (наприклад, за умови введення надзвичайного чи воєнного стану). Важливо пам'ятати, що в умовах гібридної війни успіх можуть забезпечити лише нестандартні стратегії. Навіть те, що сьогодні видається незначним у масштабах війни, завтра може принести перемогу. Саме тому Україні не слід відмовлятися від ідеї визнання ДНР і ЛНР терористичними організаціями. Однак спершу це потрібно зробити на національному рівні, а вже потім звертатися до світової спільноти [4]. Завдяки цьому документу Україна отримає право з чистим сумлінням звертатися до європейських партнерів з вимогою про офіційне визнання бойовиків, що діють на Сході України, терористами. Власне, це те, про що говорив голова представництва ЄС в Україні Ян Томбінський: «Офіційно Україна має першою визнати «ЛНР» та «ДНР» терористичними організаціями, а вже потім винести цю справу на міжнародний рівень» [5].

Вважаємо, що національне законодавство має встановити чіткі критерії віднесення організації до терористич-

ної. У протилежному випадку може скластися ситуація, за якої можна буде визнати будь-яку організацію в Україні терористичною, конфіскувати її майно та притягнути до кримінальної відповідальності її членів за відсутності реальних доказів того, що ця організація здійснює терористичну діяльність.

Література

1. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV // Відом. Верхов. Ради України. - 2003. - № 25. - С. 180.

2. Трофімов С.А. Питання запровадження в Україні механізмів визнання організації терористичною і притягнення її до відповідальності. - [Електронний ресурс]: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&cad=rja&uact=8&ved=0CD4QFjAFahUKEwjpjr_k75XGAhUGwBQKHZw6AGo&url=http%3A%2F

3. Мирова практика визнання організацій терористичними. - [Електронний ресурс]: http://www.business.ua/blogs/pravo/doroshenko_blog/1884/.

4. Чому захід не поспішає називати ДНР і ЛНР терористичними організаціями. - [Електронний ресурс]: <http://www.defense-ua.com/rus/hotnews/?id=44045>.

5. Право проти терору: що дасть Україні закон про визнання «ДНР» і «ЛНР» терорганізаціями. - [Електронний ресурс]: http://24tv.ua/ukrayina/pravo_protiteroru_shho_dast_ukrayini_zakon_pro_viznannya_dnr_i_lnr_terorganizatsiyami/n536997.

Мукоїда Р.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника кафедри ОРД ФПФПКМ
ОДУВС

Надійшла до редакції: 08.04.2015

УДК 343.83

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ КОМІСІЙ З ПИТАНЬ РОЗПОДІЛУ, НАПРАВЛЕННЯ ТА ПЕРЕВЕДЕННЯ ДЛЯ ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Марчук А. І.

Статтю присвячено проблемам діяльності Регіональних комісій з розподілу засуджених. Комісії, вивчаючи певні групи засуджених до позбавлення волі, повинні дослідити всі істотні критерії класифікації, виходячи з об'єктивних властивостей і закономірностей. Якщо не врахувати істотні кримінально-правові критерії на даному етапі класифікації, це призведе до суттєвого дисбалансу між цілями, закріпленими у КВК, і практичним їх втіленням.

Ключові слова: засуджені, класифікація, розподіл засуджених, кримінально-виконавчі установи.

Статья посвящена проблемам деятельности Региональных комиссий по распределению осужденных. Комиссии, изучая определенные группы осужденных к лишению свободы, должны исследовать все существенные критерии классификации, исходя из объективных свойств и закономерностей. Если не учесть существенные уголовно-правовые критерии на данном этапе классификации осужденных, это приведет к существенному дисбалансу между целями, закрепленными в Уголовно-исполнительном кодексе, и практическим их воплощением.

Ключевые слова: осужденные, классификация, распределение осужденных, уголовно-исполнительные учреждения.

The article is dedicated to the problems of the Regional commissions on the distribution of prisoners. Commission studies certain groups of prisoners and should investigate all essential criteria for classification based on objective properties and patterns. If you don't take into account the significant criminal law criteria for classification at this stage, it will lead to a significant imbalance between the goals of penal code and their practical implementation.

Keywords: prisoners, classification, distribution prisoners of the penal institution.

Протягом тривалого часу в пенітенціарній практиці України та інших пострадянських країн суб'єктом класифікації осіб, засуджених до позбавлення волі, був суд, який разом із постановленням вироку визначав вид установи, до якої направлявся засуджений. У подальшому українська пенітенціарна система, розвиваючись за європейським вектором, перейняла досвід тих країн, де класифікацією займаються спеціалізовані органи, а суд дає лише рекомендації.

Проблемні аспекти діяльності Регіональних комісій з розподілу засуджених більшість фахівців розглядали в рамках класифікації засуджених до позбавлення волі. Їй приділяли увагу такі науковці, як: А.Х. Степанюк, І.С. Яковець, В.М. Трубніков, О.І. Фролов, О.Б. Пташинський, В.О. Лісодєд, В. Львовичкін, О.Г. Колб. Проте до цього часу багато базових аспектів пенітенціарної діяльності зазначених комісій залишається не вирішеними.

Відзначимо, що ця ідея не нова [1], зокрема, ще в 1995 р. на Міжнародній конференції з проблем зростання числа засуджених до позбавлення волі професор А.С. Міхлін висловлював думку про необхідність створення при слідчих ізоляторах діагностичних (розподільчих) комісій для визначення конкретної установи, куди рекомендується направити засудженого для відбуття покарання [2, 12].

Таким чином, суб'єктом первинної класифікації засуджених до позбавлення волі, починаючи з 2001 року, є Регіональні комісії Державної пенітенціарної служби України, запровадження та діяльність яких викликає безліч дискусій серед науковців і практиків. Мета статті – проаналізувати найбільш суттєві, на погляд автора, проблеми функціонування Регіональних комісій з розподілу засуджених і запропонувати шляхи їх вирішення.

Узагальнивши науковий матеріал і результати проведеного дослідження, відзначимо, що до основних дискусійних моментів належать такі:

© А.І. Марчук, 2015